

"Η βενεζουέλα από τα κάτω".

Γιατί μεταφράσαμε και υποτιτλίσαμε το ντοκιμαντέρ

*«...Γι αυτούς είναι τ' άδεια βαρέλια που σωριαστήκανε στο
πιο στενό, πάλι του λιμανιού, σοκάκι,
Γι αυτούς οι κουλούρες τ' άσπρα σκοινιά, κι οι αλυσίδες
οι άγκυρες, τ' άλλα μανόμετρα
Μέσα στην εκνευριστικιάν οσμή του πετρελαίου,
Για ν' αρματώσουνε καράβι, ν' ανοιχτούν, να φύγουνε...»*

Μπολιβάρ – Νίκος Εγγονόπουλος

Ο κοινωνικός ανταγωνισμός στις χώρες της Λατινικής Αμερικής αναθερμαίνεται μετά τις εξελίξεις εκεί τα τελευταία 5 χρόνια: την επέμβαση του στρατού στη βολιβία εναντίον των ντόπιων για το ζήτημα του φυσικού αερίου, την εξέγερση στην αργεντινή και τα κατελιμμένα εργοστάσια (όπως αυτό της ZANON, ντοκιμαντέρ του οποίου δείξαμε πριν από λίγους μήνες ή αυτό της BRUKMAN που δείχνουμε σ' αυτό το τριήμερο) τις αντιδράσεις των χωρικών στη ρεφορμιστική κυβέρνηση Λούλα στη βραζιλία, το ιδιόρρυθμο παράδειγμα της βενεζουέλας αλλά και τη γενικότερη αναπροσαρμογή θέσεων από την οποία περνάν, λίγο πιο βόρεια, οι κοινότητες των Ζαπατίστας στη ζούγκλα Λα Καντόνα του μεξικό... Όλα αυτά έρχονται να προστεθούν στις ήδη κατατεθειμένες εμπειρίες των Ζαπατίστας του 95', των απελευθερωτικών ή μη ένοπλων κινημάτων στη χιλή, στη κολομβία, στο περού ή στη βολιβία την προηγούμενη δεκαετία. Αυτό το ντοκιμαντέρ αποτελεί μια στιγμή του κοινωνικού ανταγωνισμού που αυτό τον καιρό διεξάγεται στη βενεζουέλα.

Εμείς αναλύουμε αυτό που γίνεται σήμερα στο σώμα του πλανήτη ως διεθνοποιούμενη Κυριαρχία. Που σημαίνει τόσο διεθνοποίηση του ίδιου του καπιταλισμού, της παραγωγής, της κυκλοφορίας των προϊόντων, της κατανάλωσης, της παροχής υπηρεσιών, όσο και διεθνοποίηση γενικότερα μιας βίαιης κοινωνικής σχέσης που στηρίζεται στη στρατιωτικοποίηση, στην επιτήρηση και στον κοινωνικό έλεγχο (πέρα δηλ. από την καθαυτή καπιταλιστική σχέση). Μεγάλα κομμάτια αυτού του πλανήτη εισπράττουν αυτή τη σχέση ως βίαιο αποκλεισμό και ως πόλεμο (συγκεκριμένα για την περιοχή, το κράτος των ηπα ετοιμάζει το Plan Pueblo Panama στο οποίο θα αναφερθούμε σ' αυτό το τριήμερο...). Αυτή η υπερεθνική τάση της Κυριαρχίας για επιβολή σ' όλο το σώμα του πλανήτη είναι κατά την άποψη μας και μονόδρομος, δηλ. όχι μόνο δύναμη αλλά και αδυναμία. Στην όλη διαδικασία αυτήν εμφανίζονται σαφώς δομικά προβλήματα για τους κυρίαρχους (όπως π.χ. η ασιατική κρίση του 1997-98 που χτύπησε τα χρηματιστήρια τόσο της ασίας όσο και της λατινικής Αμερικής και της Νέας Υόρκης). Από την άλλη πάνω σ' αυτήν την προσπάθεια λείανσης του παγκόσμιου κοινωνικού πεδίου, για να τρέχει καλύτερα η κυρίαρχη καπιταλιστική επιταγή, εμφανίζονται επίσης εμπόδια και προβλήματα. Δυο είναι τα σημαντικότερα: ο φονταμενταλιστικός ισλαμισμός και η απειθαρχία της λατινικής Αμερικής. Για το πρώτο δε θα αναφερθούμε εδώ. Για την κατάσταση στην λατινική Αμερική (κάπως «ξεχασμένη» στην ευρωπαϊκή «κοινή γνώμη» αλλά και σε πολλούς έλληνες ριζοσπάστες...) θεωρούμε ότι ακόμη και τα ρεφορμιστικά αιτήματα του Λούλα, του Τσάβεζ μπορεί δυνητικά να αποτελούν κινδύνους και κόλλημα στη διεθνοποιούμενη Κυριαρχία. Εθnicoποίηση των πετρελαίων και ενώσεις τύπου Mercosour είναι πονοκέφαλος για ΔΝΤ και ΠΤ. **Αλλά εμάς μας ενδιαφέρει κυρίως αυτή η παράδοση κοινωνικών αγώνων, απειθαρχίας, κολεκτιβισμού που βλέπουμε από «τα κάτω»,** σε πολλές χώρες της περιοχής. Ξέρουμε από την ιστορία, ότι αυτοί οι αγώνες εύκολα μπαίνουν στα ρεφορμιστικά ή πατριωτικά (εθnicoαπελευθερωτικά) κανάλια ή ότι ο κόσμος στην αργεντινή μετά την μεγαλειώδη εξέγερση το 2001, πήγε σύσσωμος να ψηφίσει τις νέες υποσχέσεις των πολιτικών πριν από ένα χρόνο. Αλλά έτσι είναι οι αγώνες, για μας εκεί είναι δυνητικά γόνιμο το κοινωνικό πεδίο: όταν ανοίγει και πάλι την ιστορία προς όλες τις κατευθύνσεις. Και γι' αυτό ενδιαφερόμαστε και προσπαθούμε να διαχύσουμε πληροφορίες για το κοινωνικό γίνεσθαι της λατινικής Αμερικής και στο κόσμο εδώ.

Το να το προσεγγίσουμε με μια αντικειμενιστική ταξική ανάλυση τα γεγονότα στην περιοχή, θα μας βγάλει σύντομα σε ένα αδιέξοδο. Και το λέμε αυτό γιατί αυτό το ντοκιμαντέρ βγάζει μια εικόνα προς τα έξω (που δε νομίζουμε ότι απέχει από την πραγματικότητα) η οποία ωστόσο μας αφήνει με μια δόση απογοήτευσης στο τέλος. Δεν πρόκειται βέβαια για την απογοήτευση που νιώθει κάποιος όταν ένα κίνημα ηττάται από την κυριαρχία ή τον εθνικισμό. Πρόκειται μάλλον για τη συνειδητοποίηση κάποιων καταστάσεων που εμείς ονομάζουμε προβληματικές όταν εμφανίζονται στα κοινωνικά κινήματα – ωστόσο εμφανίζονται. Και αναφερόμαστε βέβαια στην προφανή φιλο-τσαβική θέση των περισσότερων

ανθρώπων που παρουσιάζονται σε αυτό το φιλμ. Δε θα ήταν ακραίο να πούμε ότι ο πρωθυπουργός (και πρώην στρατιωτικός) Τσάβεζ έχει σήμερα το προφίλ ενός σύγχρονου Σιμόν Μπολίβαρ, του εθνικού ήρωα της βενεζουέλας.

Από την άλλη, όλο το φιλμ αποπνέει ένα φίλο-εθνικό άρωμα. Δε μιλάμε βέβαια για εθνικισμό ή κάτι τέτοιο. Απλώς ανάμεσα στα προτάγματα που αυτή τη στιγμή η βενεζουέλα βγάζει προς τα έξω είναι βέβαια, για παράδειγμα, και η «εθνικοποίηση της παραγωγής», ένα αίτημα που είναι ασύμβατο με τη φάση της διεθνοποίησης του καπιταλισμού.

Δεν ενδιαφέρει εδώ βέβαια να καταδικαστεί ή όχι η φιλο-τσαβική θέση ως τέτοια (στο πρόσωπο του Τσάβεζ δηλαδή), ούτε να δηλώσουμε ότι ιστορικά τέτοια κινήματα με εγγενή πίστη σε «χαρισματικούς» ηγέτες είναι ξένα προς την αντί-εξουσιαστική αντίληψη. Ας δούμε τι γίνεται και πέρα απ' αυτό το ζήτημα. Θα καρποφορήσει ή όχι ο αγώνας στη βενεζουέλα με τη μορφή που έχει τώρα; Δε θα αποπειραθούμε να κάνουμε προβλέψεις κι ούτε έχει σημασία... Κι αυτό γιατί ο τρόπος που βλέπουμε τα κινήματα, τον αγώνα των τάξεων, δεν μας επιτρέπει να ξεστομίζουμε αφορισμούς και μεγάλες αλήθειες πάνω στο ρευστό κοινωνικό πεδίο. Όταν ο αγώνας μαίνεται, και στη βενεζουέλα αυτή τη στιγμή, πέρα από τον Τσάβεζ, διεξάγεται σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο ένας τέτοιος καθημερινός αγώνας, όλα παίζονται: οι ισορροπίες των δυνάμεων, η ριζοσπαστικοποίηση των ιδεών, η συμμετοχή του κόσμου, η κατάρρευση των παγίδων της σοσιαλδημοκρατίας και της ρεφορμιστικής αριστεράς...

Δε θα μπορούσαμε επιπλέον να αναλύσουμε την κατάσταση στη βενεζουέλα με μια στατική-ετοιμοπαράδοτη ταξική φόρμα (και δε στεναχωριόμαστε γι αυτό!). Στο ντοκιμαντέρ, πάνω στο οποίο βέβαια ποτέ δε θα βασίζαμε μια ολόκληρη ανάλυση των τάξεων αλλά τουλάχιστον αποτελεί μια αρκετά ακριβή αποκρυστάλλωση της κατάστασης στη βενεζουέλα, μιλάνε άνθρωποι όλων των κοινωνικών στρωμάτων, των φύλων και των ηλικιών... Όλοι αυτοί μαζί δε δημιουργούν καμιά κοινότητα συμφερόντων που απορρέουν από την παραγωγή ώστε να μπορούμε να πούμε ότι γι αυτό το λόγο συνασπίστηκαν και αγωνίζονται μαζί. Θα βρούμε ανάμεσά τους κολεκτιβιστές, γυναίκες, ιθαγενείς, φιλοσόφους, εργάτες της βαριάς βιομηχανίας, στρατιώτες και στρατιωτικοί κτλ. Όλοι αυτοί, εμείς νομίζουμε, δε συμπάχησαν λόγω της κοινής θέσης τους στην παραγωγή αλλά ούτε και λόγω της κομβικής θέσης που έπαιξε ο Τσάβεζ στην εξέγερσή τους.

Εδώ να ανοίξουμε μια παρένθεση για να διευκρινίσουμε κάτι. Πέρα από το να αναδείξουμε τη διαφορετικότητα των παραπάνω υποκειμένων αυτό που έχει μεγάλη σημασία να πούμε εδώ είναι ότι όλοι αυτοί **ενώθηκαν σε έναν αγώνα απέναντι σε κάποιους άλλους**. Στην ταινία ο Eduardo Yaguarcuto βλέπει απέναντί του το διεθνές κεφάλαιο. Ο Arlenis Espinal βλέπει απέναντι το διεθνές χρηματιστηριακό κεφάλαιο. Η Juana Catalina Guzman έχει απέναντι της την αστυνομία και μιλάει για επανάσταση. Ο Randy Garcia μιλάει για τη φτώχεια που ήταν πριν βυθισμένοι. Ο Stalin Perez Borges (ωραίο όνομα έχει αυτός!) μιλάει για καταλήψεις εργοστασίων που έκλεισαν από εργάτες. Ο Alfonso Tonar λέει ότι οι πλούσιοι δε στέλνουν τα παιδιά τους στο στρατό. Ο στρατός είναι των χαμηλότερων τάξεων πια, λέει. Στον αγώνα, δηλαδή, οι άνθρωποι ενώνονται καταρχήν **εναντίον** των διαφόρων εκφάνσεων της κυριαρχίας. **Αυτή τη δύναμη του αγώνα να ενώνει πιστεύουμε πως πρέπει να αναδείξουμε εξίσου.**

Όμως, είναι προφανές ότι δε μιλάμε για μια δια-ταξική συμμαχία που λαμβάνει χώρα αυτή τη στιγμή στη Βενεζουέλα αλλά για μια τάξη, **μια «τάξη που ορίζεται από ανθρώπους καθώς αυτοί ζουν τη δική τους ιστορία»**, όπως λέει ο Τόμσον, μια τάξη που συγκροτείται τη στιγμή του αγώνα... τόσο πάνω στις κολεκτίβες και τις κοοπερατίβες όσο όμως και από την άλλη περιέχει αιτήματα τα φιλο-ιεραρχικά ή και φιλο-τσαβικά... Δεν περιμένουμε ένα καθαρό αντι-εξουσιαστικό κίνημα να εμφανιστεί για να μιλήσουμε αλληλέγγυα και κριτικά – άλλωστε δεν υπήρξε ποτέ τέτοιο α-ιστορικό πράγμα (... με μόνη εξαίρεση ίσως την επαναστατημένη ισπανία του 1936). Στη βενεζουέλα δε λείπουν ούτε οι ριζοσπαστικές συνειδήσεις ούτε η διάθεση για αυτό-κριτική, σημεία του αγώνα στα οποία μπορούμε να δηλώσουμε την απόλυτη αλληλεγγύη μας. Και είναι αλήθεια ότι το βάθεμα της κριτικής φτάνει πολύ πιο μακριά από ότι σε άλλα κινήματα της δεκαετίας... Αυτό δείχνει, αν μη τι άλλο, είτε ταυτιζόμαστε είτε όχι, η πολιτική πάνω στο ζήτημα των γυναικών, η πολιτική πάνω στο ζήτημα της επίσημης ιατρικής και η ενσωμάτωση των ιθαγενών καθώς και το αίτημα για χτίσιμο δομών σταθερών που θα προωθούν τη συμμετοχή της κοινωνίας στους θεσμούς... Με λίγα λόγια, αυτός ο πολύ-επίπεδος αγώνας μας προδιαθέτει για κάτι θετικό.